

تاریخ دریافت: ۹۴/۱۰/۷

تاریخ تأیید: ۹۴/۱۱/۲۰

چالش‌های فراروی منابع هویت‌ساز رژیم اشغالگر قدس

جلال درخشه^۱

علی کمالی نیا^۲

چکیده

با سپری شدن نزدیک به هفت دهه از به وجود آمدن رژیم صهیونیستی اسرائیل، اکنون این رژیم با چالش‌های عمده‌ای تحت عنوان «چالش‌های هویتی» مواجه شده است که رفته‌رفته این رژیم را به وادی «بحران هویت» کشانده و زمینه بی‌ثباتی آن را فراهم می‌آورد. در پژوهش پیشرو که در رده پژوهش‌های نظری و کاربردی قرار می‌گیرد، تلاش شده با روش توصیفی-تحلیلی شرحی از منابع هویت‌ساز رژیم صهیونیستی ارائه و سپس با واکاوی و بررسی جامعه اسرائیل، چالش‌های فراروی این منابع شناسایی گردد. بدین ترتیب هدف از این پژوهش رسیدن به پاسخ این پرسش است: «چالش‌های فراروی منابع هویت‌ساز رژیم صهیونیستی کدام‌اند؟»

نتایج به‌دست‌آمده از این پژوهش آن است که بیشتر منابع هویت‌ساز رژیم صهیونیستی از مجرای کتاب مقدس یهودیان تغذیه می‌گردد و مشتمل بر «سرزمین موعود»، «هویت واحد تاریخی» و فرهنگ یهودی است. فرهنگ یهودی نیز شامل «فرمان‌های دین یهود» و نمادهایی از قبیل «زبان عبری»، «اسطوره»، «هنر»، «مراسم جمعی» و «پوشش مذهبی» می‌شود.

چالش‌های فراروی این منابع متناسب با هرکدام به مواردی مانند «تحریفی بودن تورات»، «چند زبانی» و «سکولاریسم و الحاد» قابل توضیح است.

واژگان کلیدی: چالش هویتی، بحران هویت، منابع هویت‌ساز، اسطوره، رژیم صهیونیستی

۱. استاد علوم سیاسی دانشکده معارف اسلامی و علوم سیاسی دانشگاه امام صادق (ع) (J.dorakhshah@yahoo.com)

۲. دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی سیاسی دانشگاه اصفهان، نویسنده مسئول (A.kamali.politics@gmail.com)

مقدمه

گسست‌های هویتی در جوامع چندپاره یکی از مهم‌ترین عواملی است که امنیت ملی هر کشوری را تهدید نموده و زمینه‌های پدید آمدن «بحران هویت» در آن جامعه را فراهم می‌کند. این کشورها به‌طور معمول برای رهایی از این تهدید و به‌منظور هویت‌بخشی و ایجاد احساس تعلق مشترک در میان شهروندان خود، به تقویت «هویت ملی» خود روی می‌آورند. البته هرگونه تعریف از «هویت ملی» بر تعدادی پایه‌های هویتی که یک ملت در تشابه و تمایز خود با دیگران بر پایه آن‌ها به هویت‌یابی رسیده است، تکیه دارد. در این میان برخی تعاریف بر مؤلفه‌های فرهنگی هویت، نظیر زبان و میراث مشترک تأکید بیشتری دارند و برخی بر تبار یا نژاد مشترک واقعی یا خیالی، سرزمین جغرافیایی خاص، پیشینه باهم زیستن تمرکز دارند. اگرچه جامعه اسرائیل از حیث ترکیب جمعیتی در زمره جوامع چندپاره قرار می‌گیرد و نبود یکپارچگی قومی، مذهبی و طبقاتی به آشکار در آن قابل‌مشاهده است (افتخاری، ۱۳۸۰: ۱۱۸). لیکن آنچه کمابیش موجب انسجام نسبی این جامعه گردیده و خلأ هویتی مذکور را تا اندازه‌ای ترمیم نموده توسل دولتمردان و نخبگان این رژیم به شماری از منابع هویت‌ساز است. این منابع مشتمل بر «سرزمین موعود»، «هویت واحد تاریخی» و «فرهنگ یهودی» است. فرهنگ یهودی نیز بر «فرمان‌های دین یهود» و نمادهایی از قبیل «زبان عبری»، «اسطوره»، «هنر»، «مراسم جمعی» و «پوشش مذهبی» قابل توضیح است (کمالی، ۱۳۹۴).

با سپری شدن نزدیک به هفت دهه از به وجود آمدن رژیم صهیونیستی اسرائیل، علی‌رغم تمام کوشش‌های گسترده در به‌کارگیری منابع هویت‌ساز به‌منظور هویت‌بخشی به جامعه چندپاره، این رژیم نتوانسته است بر نگرانی‌های خود در خصوص یکپارچه‌سازی هویتی پایان دهد و همواره موانعی بر سر این مهم وجود داشته است. یکی از موانع اساسی که موجب شده جامعه اسرائیلی به‌عنوان یک ملت به تبلور خود نرسد و فرایند ملت‌سازی در آن به‌درستی انجام نگیرد،

وجود گسست‌های فرهنگی و چالش‌های هویتی است (واکسمن، ۲۰۰۶).^۱ در این مقاله کوشش خواهیم کرد چالش‌های هویتی فراروی منابع هویت‌ساز رژیم صهیونیستی را موردبررسی قرار دهیم.

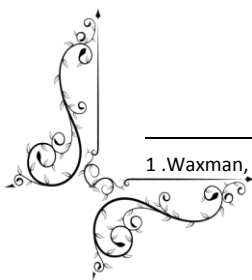
اهمیت و ضرورت

موضوع اسرائیل‌شناسی در کشور ما به دلایل مختلف سیاسی، عقیدتی، امنیتی و بین‌المللی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در دوران پس از انقلاب اسلامی ایران، اسرائیل به‌عنوان یکی از مخالفین سرسخت انقلاب اسلامی شناخته شد. هرچند پیرامون مسائل اسرائیل نوشتگان بسیار زیادی به زبان فارسی نوشته شده، ولی یک پژوهش مستقل دانشگاهی که به بررسی و تحلیل بحران‌های فراروی هویت ملی اسرائیل بپردازد، انجام‌نشده است. این پژوهش کوشش می‌کند چالش‌های فراروی منابع هویت‌ساز رژیم صهیونیستی را بررسی نماید که در نوع خود کاوشی نو به شمار می‌آید و علاوه بر آن که به گسترش ادبیات پژوهشی به زبان فارسی در این زمینه کمک می‌کند، به لحاظ سیاسی و امنیتی نیز می‌تواند مورد استفاده نهادها و سازمان‌های مرتبط در جمهوری اسلامی ایران قرار گیرد.

اهداف، سؤال و فرضیه پژوهش

فرضیه پژوهش حاضر بدین شرح است که منابع هویت‌سازی که رژیم صهیونیستی در راستای هویت‌بخشی به جامعه چندپاره اسرائیل خلق نموده و از آنان بهره می‌برد به نحو فزاینده دست‌خوش چالش‌هایی شده است و بدین‌سان شهروندان رژیم صهیونیستی را با پدیده «بحران هویت» روبرو ساخته است. در این راستا، هدف از این پژوهش، شناسایی چالش‌های مذکور و تأیید این فرضیه است؛ بنابراین روند نگارش این پژوهش و را در قالب پاسخ به این پرسش سامان می‌دهیم: چالش‌های فراروی منابع هویت‌ساز رژیم صهیونیستی کدام‌اند؟

1. Waxman, 2006

مرور ادبیات

از ابتدای به وجود آمدن رژیم صهیونیستی بدین سو، پژوهش‌های گسترده‌ای بومی و لاتین پیرامون معضلات فرهنگی- هویتی اسرائیل نگاشته شده، اما وجه مشترک تمامی این پژوهش‌ها، محدود بودن حوزه نگرش آنان به مسئله است. حال آنکه رهیافت این پژوهش با توجه به شناسایی «منابع هویت‌بخش یا هویت‌ساز» در جامعه رژیم صهیونیستی و نشان دادن ناکارآمدی آنان، رویکردی جدید، جامع‌نگر و به‌نوبه خود متمایز است. در ادامه به بررسی چند نمونه از مهم‌ترین آثار مرتبط با معضلات فرهنگی- هویتی اسرائیل می‌پردازیم:

- (افتخاری، ۱۳۸۰): این کتاب^۱ در دو بخش به مباحثی در راستای شناسایی جامعه اسرائیل می‌پردازد. در بخش نخست جمعیت و بخش دوم کتاب با عنوان «آسیب‌شناسی اجتماعی» به‌صورت کامل مرتبط با موضوع این پژوهش است. نویسنده در مبحث «جمعیت یهودی» به معضلات اکنون و آینده اسرائیل در این باب می‌پردازد. در بخش دوم نیز به موضوعاتی نظیر تعریف «هویت سیاسی» و گسست‌های اجتماعی این رژیم اشاره می‌شود. تنها اشکال این کتاب قدیمی بودن اطلاعات و داده‌های آن است. به‌عنوان نمونه، امروزه با پدیده‌هایی نظیر صهیونیسم نوین و پساصهیونیسم مواجهیم که در زمان تألیف این کتاب مطرح نبوده است.

- (درخشه و صادقی زاده، ۱۳۹۱؛ درخشه و صادقی زاده، ۱۳۹۳): نویسندگان در این مقاله^۲ و کتاب^۳ به تفصیل به شکاف‌های فرهنگی و اجتماعی جامعه یهودی پرداخته‌اند.

- (جونز، ۲۰۰۲)^۴: ادعای اصلی نویسنده کتاب^۵ این است که در سال‌های نخستین قرن ۲۱، بار دیگر تعریف هویت ملی در اسرائیل با چالش‌های تازه‌ای روبرو شده که ریشه در افول دولت‌گرایی و پیدایش دموکراسی قومی به‌جای دموکراسی لیبرال است. به‌علاوه در جامعه

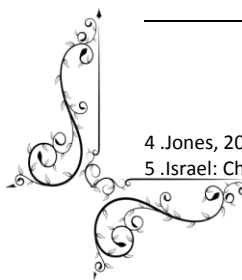
۱. جامعه‌شناسی سیاسی اسرائیل

۲. آسیب‌شناسی ساختاری رژیم صهیونیستی با تأکید بر آسیب‌های فرهنگی و اجتماعی.

۳. چالش‌های ساختاری رژیم صهیونیستی

4. Jones, 2002

5. Israel: Challenges to Identity, Democracy, and the State

اسرائیل کنونی، به‌مانند جامعه ۱۹۴۸ تنها یک دشمن مشترک به نام اعراب وجود ندارد و دودستگی و شکاف‌های نژادی نظیر سفاردی-اشکنازی در این جامعه پدید آمده است. نویسنده در این کتاب افق پژوهش را بسیار گسترده نموده و بر چالش‌های دموکراسی و دولت اسرائیل تمرکز دارد.

(واکسمن، ۲۰۰۶)^۱: نویسنده در این کتاب^۲ به‌خوبی به چالش میان «هویت یهودی» و «هویت اسرائیلی» می‌پردازد و آن را معضلی در مسیر ملت‌سازی اسرائیل معرفی می‌نماید. همچنین با طرح عنوان «بازگشت غیر»^۳ معضل مهاجرت را نیز در این خصوص نادیده نمی‌انگارد. در این کتاب نویسنده بیشتر خواهان آن است تا پیگیری صلح از سوی برخی سردمداران صهیونیست را با وقوع بحران «هویت اسرائیلی» پیوند زند.

روش تحقیق

پژوهش حاضر در گروه پژوهش‌های نظری و کاربردی جای می‌گیرد و در آن به‌منظور نیل به پاسخ سؤال پژوهش از روش کتابخانه‌ای بهره گرفته می‌شود. بدین منظور، در حد امکان، منابعی که پیرامون مسائل جامعه‌شناختی جامعه اسرائیل نگاشته شده، به‌ویژه آن دسته از منابعی که معضلات هویتی در رژیم صهیونیستی را مورد واکاوی قرار داده است، مطالعه می‌شود و سپس با استفاده از نظریه «برسازی هویت» بر ساخته‌گرایان، پایه‌های هویتی جامعه اسرائیل واکاوی شده و چالش‌های فراروی آن‌ها شناسایی می‌گردد.

مبانی نظری و مفهومی هویت:

هویت دارای معانی متعدد است چنانکه هم در اصطلاحات دانشگاهی و هم در زبان روزمره استفاده می‌شود. به لحاظ لغوی هویت به «تشخص» معنا شده است (گودرزی، ۱۳۸۶: ۲۰-۱۹) و

به لحاظ اصطلاحی چند جنبه دارد، تعریف آن دشوار بوده و در بسیاری از روش‌های معمولی

1. Waxman, 2006

2. The Pursuit of Peace and the Crisis of Israeli Identity

3. The Return of the Other

اندازه‌گیری نمی‌گنجد (هانتینگتون، ۱۳۸۴: ۴۱). در حقیقت نگرش‌های مختلف بدین مفهوم، متفاوت از هم هستند، به‌عنوان نمونه «برساخته‌گرایان»^۱ به هویت با نگرشی تمایزبخش می‌نگرند که وجه تمایز میان «من و ما» با «غیر و دیگری» است (طباطبایی و رحمتی پور، ۱۳۹۳: ۱۰۷).

دورکیم^۲ در باب سطوح هویت، آن را در دو وجود جمعی «هویت جمعی یا اجتماعی»^۳ و فردی «هویت فردی»^۴ که در درون هر فردی نهفته است، قابل بررسی می‌داند. وجود جمعی ما به‌نظام پنداری یا اندیشه‌ای، احساسات و عادت‌ها مربوط است که نشان دهنده گروه‌هایی است که ما به آن‌ها وابسته هستیم (شیخاوندی، ۱۳۸۰: ۱۱).

بدون هویت اجتماعی جامعه‌ای در کار نیست (جنکینز، ۱۳۸۱: ۹) و در حقیقت گروه واحد اجتماعی به‌عنوان قلمرویی محسوب می‌شود که در اینجا «خود» در ضمیر «ما» تجلی می‌یابد و خویشتن را به لحاظ عاطفی، تعهد و تکلیف، متعلق و منتسب به آن می‌داند. «هویت ملی»^۵ عالی‌ترین سطح «هویت جمعی» و به‌طورکلی «هویت» است (لک، ۱۳۸۴: ۱۲۰) که ادراک یک ملت از چیستی و کیستی خود در مقابل ملت‌های دیگر است تا بدین‌وسیله خود را از دیگران بازشناسد و به داشته‌های خود احساس تعلق کند (گودرزی، ۱۳۸۶: ۲۷).

منابع هویت‌ساز: اما پیش از گفتن منابع هویت‌ساز یا پایه‌های هویتی ضروری است با دو دیدگاه متفاوتی که نسبت به امر «هویت‌سازی»^۶ وجود دارد آشنا شویم.

نظریه «تاریخی بودن هویت» ساختارگرایان و نظریه «برسازی هویت» برساخته‌گرایان: از دیدگاه «ساختارگرایان»^۷، هویت امری طبیعی و ثابت و به عبارتی از پیش تعیین‌شده است. با تعبیر مذکور پدیده «هویت‌سازی» بی‌معنا خواهد بود؛ اما برخلاف دیدگاه ساختارگرایان،

1. Constructivists
2. Durkheim
3. Social or Collective Identity
4. Personal Identity
5. National Identity
6. Identity-Building
7. Structuralists

«برساخته‌گرایان» هویت را امری قلمداد می‌کنند که در تعامل افراد با یکدیگر برساخته شده و این روند همواره ادامه دارد؛ بنابراین آن‌ها با باور به پدیده «هویت‌سازی»، منابع و مصالحی را برای ساختن و بنای آن در نظر می‌گیرند. باوجود پراکندگی آراء بر سر شناسایی و اولویت‌بندی منابع هویت، به نظر می‌رسد بر وجود چند منبع یا پایه هویت‌ساز توافق وجود دارد (گل‌محمدی، ۱۳۸۱: ۲۳۶-۲۲۹). این پایه‌ها بر سه پدیده «مکان و سرزمین»، «زمان یا تاریخ» و «فرهنگ» که به‌اختصار توضیح داده خواهند شد، مشتمل هستند.

مکان و سرزمین: مارتین هایدگر^۱، یکی از فلاسفه معاصر بر نقش تأثیرگذار عوامل جغرافیایی و سرزمین بر هویت ملی تأکید نموده است. وی جغرافیا را عامل بنیادی هویت ملی می‌داند و معتقد است هویت به‌واسطه پیوند هستی‌شناختی انسان به خاک و ریشه‌های بومی‌اش تعریف می‌شود و قطع شدن از این ریشه‌ها سبب بی‌خانمانی و بحران هویت می‌شود (معینی علمداری، ۱۳۸۱: ۱۳).

زمان یا تاریخ: همان‌طور که گفته شد باورمندان به پدیده هویت‌سازی، «تداوم» را یکی از عناصر بنیادین هویت می‌یابند که در این صورت فرد هنگامی می‌تواند مدعی داشتن هویت باشد که از تداوم خود اطمینان داشته باشد و چنین تداومی قابل حس نیست مگر آنکه در وجود یک گذشته معنادار فرض شود که در اینجا به لحاظ فردی، گذشته مورد نظر همان خاطرات شخصی و به لحاظ جمعی، تاریخ است (گل‌محمدی، ۱۳۸۱: ۲۴۱-۲۳۶).

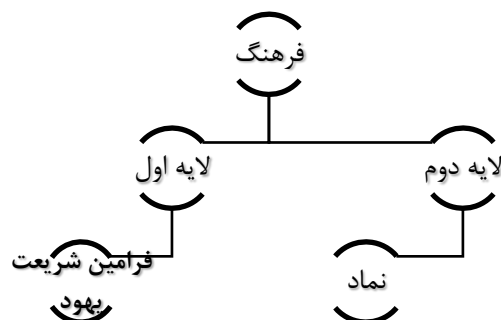
فرهنگ: عقیده‌مندان به پدیده هویت‌سازی، فرهنگ را به‌عنوان سومین پایه هویتی، مهم‌ترین و غنی‌ترین منبع هویت‌ساز می‌دانند و معتقدند هویت رابطه نزدیک و تنگاتنگی با مقوله فرهنگ دارد و به‌بیان‌دیگر، یک پدیده فرهنگی است. به‌طور کلی، فرهنگ: مجموع اعمال و افکار مردم یک قوم یا یک ملت که بر اثر زندگی افراد، آن‌هم در طول سال‌ها به وجود آمده، شکل گرفته، از طریق آموزش و پرورش آموخته‌شده و از نسلی به نسل بعد منتقل می‌گردد

1. Martin Heidegger

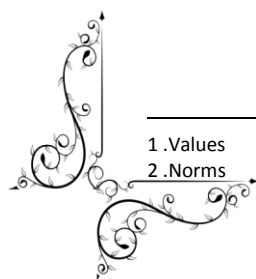
(وجدانی، ۱۳۸۷: ۴۴). این سه پایه هویتی در انفکاک و جدا از یکدیگر نبوده و نقش یکسانی نیز در هویت بخشی به اجتماع ندارند و درواقع توانایی چشمگیر فرهنگ در عرصه هویت سازی، در درجه نخست از پیوند تنگاتنگ آن با مکان و سرزمین ناشی می شود و دوم اینکه فرهنگ با بهره گیری از تاریخ و پیشینه، پشتیبانی غنی برای آموزه های خود فراهم می آورد.

لایه های زیرین فرهنگ: پژوهشگران چهار لایه اولیه یا زیرین برای فرهنگ برمی شمارند؛ لایه اول را فکر، بینش، جهان بینی و باور ذکر می کنند، لایه دوم و سوم را به ترتیب در ارتباط با «ارزش ها»^۱ و «هنجارها»^۲ می دانند و سرانجام لایه چهارم را لایه نمادها معرفی می کنند. لایه چهارم که نمادهای کلامی نظیر زبان کتابت و زبان گفتاری و نمادهای غیرکلامی نظیر اسطوره و هنر است، فی نفسه دارای ارزش نیست بلکه معرف ارزش هایی است که در پس آن نهفته است (افروغ، ۱۳۸۰: ۱۳-۱۲).

این پژوهش، با توجه به ساختار رژیم صهیونیستی و تأکید فزاینده دولتمردان و مؤسسان این رژیم بر شریعت یهود و همچنین با توجه به این موضوع که رژیم صهیونیستی در حال حاضر، به دلایل متعدد، فاقد قانون اساسی مدون است (افتخاری، ۱۳۸۰: ۱۴۱) و مبتنی بر قوانین منبعث از شریعت یهود اداره می شود (احمدوند، ۱۳۸۹: ۴). بنابراین مطابق با نمودار شماره ۱، لایه اول تا سوم نمودار شماره ۱: لایه زیرین فرهنگ در تحلیل منابع هویت ساز رژیم صهیونیستی

(احمدوند، ۱۳۸۹: ۵)

فرهنگ را در چارچوب لایه نخست و تحت عنوان «فرمان‌های شریعت یهود» جای می‌دهیم. نمادها نیز در چارچوب لایه دوم گنجانده می‌شود.

لایه اول: دین

کاوش‌های باستان‌شناسان و بررسی‌های تاریخی حاکی از آن است که دین همزاد بشر بوده و از آغاز تاریخ زندگانی بشر، هیچ‌گاه از زندگی او بیرون نرفته، هرچند حضورش با فراز و نشیب‌هایی همراه بوده است. استمرار حضور دین در حیات آدمی، نشان از نوعی گرایش و حس مذهبی دارد که پیوسته درصدد رسیدن به معشوق آرمانی است (منصور نژاد، ۱۳۸۵: ۳۰).

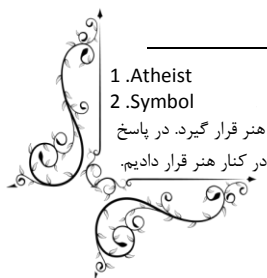
در این پژوهش فرهنگ اعم از دین لحاظ شده است، از آنجاکه اگر جامعه‌ای مبتنی بر سبک زندگی ناظر بر «دین الهی مصون از تحریف» باشد، آن‌گاه دین، فرهنگ را در برمی‌گیرد. در خصوص جامعه اسرائیل، اولاً دین یهود مصون از تحریف نبوده و به گواه بسیاری از کارشناسان دینی، در طول تاریخ دستخوش تحریفات بزرگی قرار گرفته است (دورانت، ۱۳۷۸: ۲۷۲-۲۷۱). ثانیاً بیش از ۸۰ درصد شهروندان جامعه اسرائیل سکولار و حتی «ملحد»^۱ هستند (گارودی، ۱۳۷۷: ۱۸۰ و افتخاری، ۱۳۸۰: ۱۱۸) و بنابراین بخش بزرگتری از فرهنگ آنان در چارچوب شریعت یهود نمی‌گنجد؛ بنابراین در این پژوهش به‌منظور تحلیل جامعه رژیم صهیونیستی با چشم‌پوشی دین را در زیرمجموعه فرهنگ جای می‌دهیم.

لایه دوم: نماد

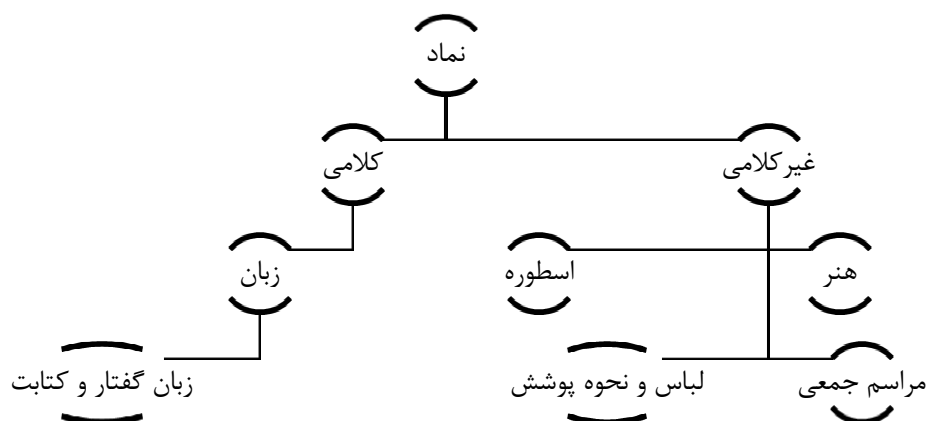
انسان موجودی است که با «نماد»^۲ سروکار دارد و «نمادین» است. از این‌رو باید «من» شخصی و «من» جمعی خود را در فرهنگ ببیند زیرا فرهنگ به معنای یک نماد است. این لایه مطابق با نمودار شماره ۲، صورت‌بندی می‌شود.^۳

1. Atheist
2. Symbol

۳. لازم به ذکر است که هنر پهنه وسیعی را شامل می‌شود و بنابراین امکان دارد این اشکال مطرح شود که «اسطوره» می‌تواند زیر هنر قرار گیرد. در پاسخ باید گفت که نظر به اهمیت ماهوی «اسطوره» در تشکیل رژیم صهیونیستی و مباحث گسترده آن، بنابراین آن را در بخش مجزا و در کنار هنر قرار دادیم.

نمودار شماره ۲: طبقه‌بندی «نماد» در منابع هویت‌ساز

(احمدوند، ۱۳۸۹)

نماد کلامی (زبان): فردیناند دوسوسور^۱ زبان‌شناس سوئیسی، زبان را به‌عنوان نظامی از نشانه‌ها شناخت و تنها مجموعه‌ای از گفتارهای منفرد. لئو اشتراوس^۲ جامعه‌شناس ساخت‌گرا پیرو آراء سو سور، زبان را مهم‌ترین پدیده فرهنگی تلقی می‌کند؛ بنابراین زبان به‌عنوان «نیروی انسجام دهنده» نقش ویژه‌ای در بسترسازی، به وجود آمدن و بالندگی فرهنگی و تحقق هویت قومی و ملی دارد؛ اما موفقیت آن، بستگی به جوهره آفرینندگی فرهنگ و درعین حال سیالیت، پویایی و سازگاری عناصر تشکیل‌دهنده آن دارد. چنانکه ممکن است جامعه‌ای باوجود داشتن نژاد و زبان مشترک، صرفاً به دلیل عدم هماهنگی میان برخی از مبانی فرهنگی و فقدان تعاملات آزاد میان عناصر مورد بحث، دچار نابسامانی، دشمنی و آشفتگی گردد؛ آن‌چنان‌که امروزه در روابط میان ایرلند شمالی و جنوبی مشهود است (هرمیداس باوند، ۱۳۸۴: ۲۷).

نمادهای غیرکلامی (اسطوره): اسطوره حکایتی است قومی و جمعی که بیشتر در قالب سوگواری ظهور می‌کند، مؤلفه‌هایی دارد که با پیشینه فرهنگی و تاریخی یک قوم پیوند برقرار کرده و بنابراین نیرویی ناشناخته دارد که می‌تواند مردمان را ناخودآگاه برانگیزد و آنان را به‌سویی سوق دهد که خود نمی‌شناسند و به کارهایی گمارد که خود توانایی توجیه آن را ندارند. درواقع، اسطوره بازتاب نمادین ارزش‌های جمعی یک قوم و بیان مشترک و بیشتر

1. Ferdinand de Saussure

2. Leo Strauss

گریزی واقعیت است. گاهی اسطوره را جنبه شفاهی و صوری مناسک می‌نامند» (واحد دوست، ۱۳۸۹: ۳۵).

با فرض آنکه هویت ملی و جمعی ترکیبی از «بودن» و «شدن» است و تاریخ و یا روایت در «شکل‌گیری» و یا تغییر آن دخیل‌اند، اسطوره را می‌توان یکی از مؤلفه‌های کلیدی هویت قلمداد نمود. اهمیت اسطوره در این است که اولاً به دست مهاجمان خارجی و طوفان‌های طبیعی نابود نمی‌گردد و ثانیاً اسطوره‌ها، باوجود دخالت‌هایی که در روایت آن‌ها صورت گرفته، نمایانده گذشته و نمایانده قواعدی هستند که ساخت اجتماعی و سازمان سیاسی- فرهنگی جوامع را سازمان می‌دادند (نصری، ۱۳۸۷: ۱۴۹).

نمادهای غیرکلامی: هنر: هنرمندان با خلق آثاری ارزشمند در هر دوره تاریخی، درعین حال که ظرافت و مهارت خود را در پیش دیدگان هنردوستان به نمایش می‌گذاشتند، فرهنگ و حافظه تاریخی آن دوران را نیز ضمیمه اثر خود نموده و به آینده‌مان پیشکش می‌نمودند. بی‌تردید نگرستن به آثار و بناهای تاریخی به انسان در بازیابی و تحکیم هویت خویش یاری می‌رساند (نصری، ۱۳۸۷: ۲۳۵).

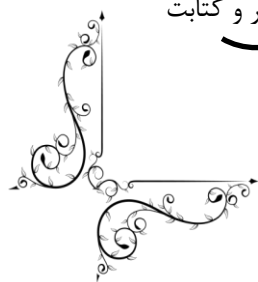
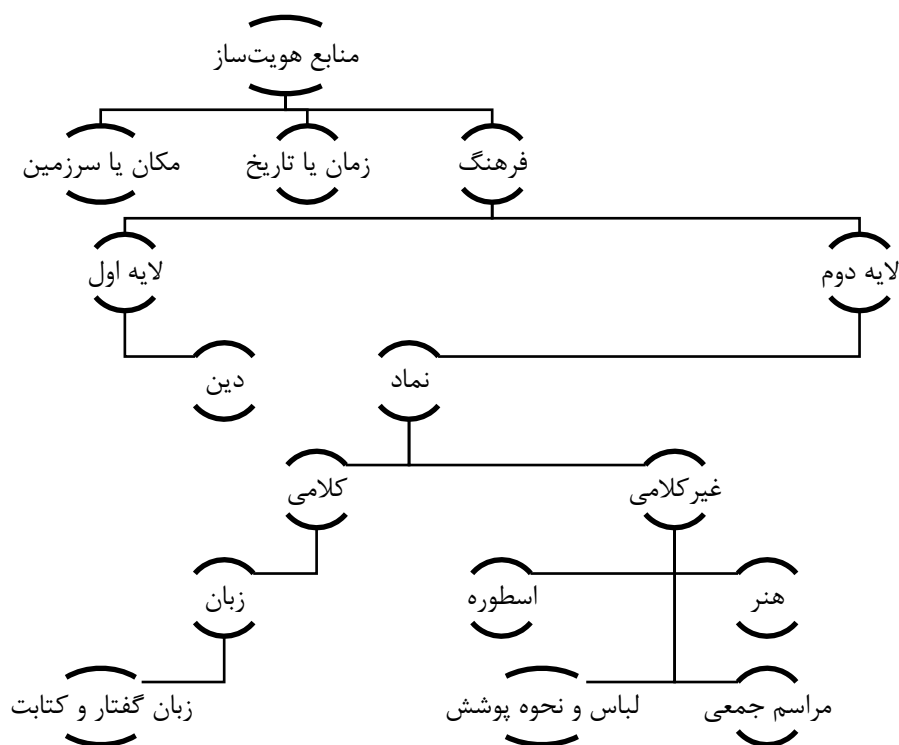
نمادهای غیرکلامی: «لباس و نحوه پوشش»: بشر در زندگی اجتماعی خود، به‌منظور ایجاد ارتباط و رساندن پیام دلخواه خود به سایرین از «نشانه»هایی استفاده می‌کند که از مجموعه علائم و رمزگانه‌ها و نمادهای خاصی تشکیل شده‌اند و هرکدام حامل بار ارزشی خاصی برای مخاطب می‌باشند (متین، ۱۳۸۳: ۳۹). بی‌تردید لباس و نحوه پوشش مشترک گونه‌ای از احساس مشترک ایجاد خواهد نمود و در صورتی که این امر در سطح ملی پدید آید موجب انسجام و تحکیم «هویت ملی» می‌گردد.

نمادهای غیرکلامی «مراسم جمعی»: آن دسته از مراسم‌ها از قبیل جشن‌ها و سوگواری‌های جمعی که بیشتر اعضای جامعه به‌نوعی خود را در برپاداشتن و بزرگداشت آن مسئول می‌دانند و نسبت به آن بی‌تفاوت نیستند. آئین‌ها و مراسم مربوط به سور و سوگ جمعی به‌عنوان بخشی

از عناصر فرهنگی یک قوم به طور تدریجی و در طول زمان نشو و نما یافته از هزاره ها و سده ها گذشته و اسطوره وار به صورت کنونی به دست نسل امروز رسیده است. به همین سبب می گویند: «مردگان بر زندگان حکومت می کنند» (قمری، ۱۳۸۴: ۶۱). آیین هایی این چنین در عین حال که اعضای جامعه را گرد هم آورده و به آن ها احساس مشترک می بخشد؛ هم زمان سایر پایه های هویتی نظیر تاریخ و پیشینه مشترک را تقویت می نماید. بنابراین به طور کلی منابع هویت ساز یک جامعه مطابق نمودار شماره ۳ طبقه بندی می گردد. در این پژوهش نیز ما سعی داریم مطابق با چارچوب تحلیلی حاضر، منابع هویت ساز رژیم صهیونیستی و چالش های فراروی آن ها را بررسی نماییم.

نمودار شماره ۳: صورت بندی مؤلفه های منابع هویت ساز

چالش هویتی

دریانی ساده، هرگاه هریک از پایه‌های هویتی یا منابع هویت‌ساز که پیش‌ازین مطرح شد، در فرایند هویت‌بخشی خود به جامعه، با مسئله و معضلی مواجه شوند به نحوی که پاسخی در برابر آن معضل یافت نشود، جامعه مذکور دستخوش «چالش هویتی»^۱ شده است. به‌عنوان نمونه، ساموئل هانتینگتون از پدیده مهاجرت فزاینده شهروندان مکزیکی به ایالات‌متحده با عنوان چالش هویتی یاد می‌کند (هانتینگتون، ۱۳۸۴: ۲۰).

بحران هویت: از نظر لئونارد بایندر^۲، بحران هویت بر مبنای ذهنی، ولی نه همواره احساسی به عضویت در یک جامعه سیاسی اشاره دارد (پای و دیگران، ۱۳۸۰: ۹۲). به دیگر سخن، بحران هویت زمانی رخ می‌دهد که یک جامعه دریابد که آنچه تاکنون بی‌چون‌وچرا به‌عنوان تعاریف فیزیکی و روان‌شناسانه «خود جمعی»^۳ اش پذیرفته است، تحت شرایط تاریخی جدید، دیگر قابل‌پذیرش نیست (پای و دیگران، ۱۳۸۰: ۱۶۳).

منابع هویت‌ساز در جامعه رژیم اشغالگر قدس

با سپری شدن نزدیک به هفت دهه از شکل‌گیری رژیم صهیونیستی اسرائیل، اکنون این رژیم با چالش‌های عمده‌ای تحت عنوان «چالش‌های هویتی» مواجه شده است که رفته‌رفته این رژیم را به وادی «بحران هویت»^۴ کشانده و زمینه بی‌ثباتی آن را فراهم می‌آورد. هرچند به‌باور بسیاری از جامعه‌شناسان و نظریه‌پردازان، «بحران هویت» هم‌اکنون بر جامعه اسرائیل سایه افکنده است (افتخاری، ۱۳۸۰: ۱۱۸؛ بارجوزف^۵، ۲۰۰۱: ۵۱) و یهودیان حاضر در فلسطین اشغالی، در بازیابی و تحکیم هویت خود با معضلاتی روبرو شده‌اند (واکسمن، ۲۰۰۶: کتز، ۱۹۸۱؛ کراس، ۱۹۸۳: ۵). به‌منظور واکاوی این چالش‌ها، در ابتدا لازم است منابع هویت‌ساز این رژیم را شناسایی کرده و سپس چالش‌های فراروی آن را معرفی کنیم.

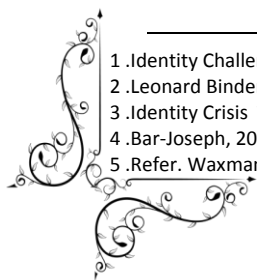
1. Identity Challenge

2. Leonard Binder

3. Identity Crisis

4. Bar-Joseph, 2001: 51

5. Refer. Waxman, 2006; Katz, 1981; Cross, 1983

منبع هویت‌ساز «سرزمین موعود»: دست‌کاری «مفهوم فضا-زمان»^۱ و تلاش برای خلق فضا-زمان جدید را می‌توان مهم‌ترین اقدام دولت‌مردان اسرائیل در صورت‌بندی اولیه هویت ملی اسرائیلی در سال‌های نخستین تأسیس آن دانست. خاطره زیست مشترک و جمعی در یک سرزمین (فضا) در طول قرن‌های متمادی (زمان)، امکان‌هم‌زیستی در زمان حاضر و داشتن هدف مشترک برای آینده را تسهیل می‌کند. حتی اگر باشندگان^۲ یک سرزمین از اقوام و نژادهای مختلف باشند، خاطره جمعی زیست مشترک، قوامی است که آن‌ها را در کنار هم نگه می‌دارد (قهرمان‌پور، ۱۳۸۸: ۳۳). در ادامه به پایه هویتی «مکان و سرزمین» در اندیشه صهیونیسم می‌پردازیم و منبع «زمان یا تاریخ» را در بخش بعد موردبررسی قرار خواهیم داد.

رژیم صهیونیستی در فرایند «ملت‌سازی» خود به اهمیت فزاینده «سرزمین» توجه نموده و به شیوه‌های گوناگون سعی در تقویت این پایه هویت‌ساز داشته است. صهیونیست‌ها با استفاده از تورات تحریف‌شده^۳ و اسطوره‌پردازی، سرزمین فلسطین را تحت عنوان «سرزمین موعود»^۴ از آن خود دانسته و مدعی‌اند «یهوه»، خداوند یهود این سرزمین را به پاس خدماتشان، به این قوم ارزانی داشته است^۵ (کتاب مقدس، ۱۳۶۲: ۱۹).

اسامی جغرافیایی

نخبگان صهیونیسم مواردی نظیر نام کشور و اسامی جغرافیایی را از نظر دور نداشته و از ظرفیت تمامی این موارد در جهت هویت‌بخشی به جامعه این رژیم استفاده برده‌اند. ایشان نام «اسرائیل»^۶ را که یادآور یعقوب پیامبر و قوم بنی‌اسرائیل-فرزندان یعقوب (ع)- است بر سرزمین تحت حاکمیت خود نهادند (مارگالیت، ۱۹۹۰)^۷. تغییر نام‌های فلسطینی و عربی به عبری از دیگر

1. Space-time Concept

2. Residents

۳. از منظر بسیاری از مورخان و دین‌شناسان تورات حاضر، تورات منزل از سوی خداوند نبوده و به دست یهودیان نگاشته شده است (دورانت، ۱۳۷۸: ۲۷۲-۲۷۱).

4. The Promised Land

۵. سفر پیدایش، ۱۵/۱۸

6. Israel

7. Refer. Margalith, 1990

اقدامات این رژیم است. عبدالکریم در این خصوص به تغییر نام روستاها، شهرها و عوارض طبیعی نظیر کوه‌ها و دشت‌ها اشاره می‌نماید (متجددعسکری، ۱۳۸۱: ۲۵۱ به نقل از عبدالکریم، ۲۰۰۰).

پرچم رژیم

تئودور هرتزل^۱ در کتاب «دولت یهود»^۲ پیشنهاد طراحی پرچمی به‌منظور نمایندگی دولت جدید یهود مطرح می‌کند (هرتزل، ۲۰۰۶: ۸۶-۸۵).^۳ پرچم اسرائیل سرانجام در ۲۸ اکتبر ۱۹۴۸ به تصویب رسید؛ پرچمی با دو نوار آبی درزمینه سفید و «ستاره داوود»^۴ که در کانون آن نقش بسته است.

آنچه پیرامون پرچم این رژیم اهمیت دارد، دو نوار آبی‌رنگ است که در اطراف ستاره داوود رسم شده‌اند. مسلمانان و حتی برخی صهیونیست‌ها نظیر آوراهاام استرن^۵ مدعی‌اند نوارهای مزبور نمادی از «سرزمین موعود» است.^۶ اگرچه عموم صهیونیست‌ها نظیر دنیل پایپس^۷، نئومحافظه‌کار صهیونیستی این خطوط آبی را مشتق از «طرح سنتی شال‌های نمازگزاران یهودی» می‌دانند (danielpipes.org).

سرود ملی رژیم؛ «امید»^۸

«سرود ملی» ازجمله نمادهایی است که با پرچم کشور ارتباط نزدیکی دارد و نقش مهمی در هویت‌بخشی به جامعه و تحکیم پایه‌های «تعلق به جغرافیا» بر عهده‌دار است. دولت‌مردان اسرائیل نیز از این مقوله نهایت بهره‌برداری را نموده و سرود ملی با عنوان «امید [به بازگشت]» متناسب با اندیشه‌های نهضت صهیونیسم مبنی بر «بازگشت به اورشلیم؛

1. Theodor Herzl
2. The Jewish State
3. Herzl, 2006: 85-86
4. Star of David
5. Avraham Stern

۶. «در این روز خداوند با ابراهیم پیمان بست و گفت: این سرزمین از نهر مصر [نیل] تا شط بزرگ [فرات] را به نسل تو می‌بخشم» (سفر پیدایش، ۱۸/۱۵ در کتاب مقدس، ۱۳۶۲: ۱۹)

7. Daniel Pipes
8. Ha Tikvah (The Hope)

سرزمین مادری» برگزیده‌اند که متن آن در زیر آمده است:

«تا زمانی که از ژرفای قلب، روح یک یهودی هنوز در حسرت و آرزو است و پیش به‌سوی شرق، چشمی صهیون را می‌نگرد، امیدمان هنوز از دست نرفته؛ امید دوهزارساله‌مان که ملتی آزادباشیم در سرزمین مادری خود، سرزمین صهیون و اورشلیم» (stateofisrael.com).

منبع هویت‌ساز: هویت واحد تاریخی

نخبگان رژیم صهیونیستی سعی دارند تا گونه‌ای از هویت واحد تاریخی را برای اسرائیلی‌ها معرفی نمایند و میان یهودیان بنی‌اسرائیل در عصر موسی (ع) و یهودیان امروز ارتباط تاریخی ایجاد نمایند. در این راستا گلدامایر^۱ نخست‌وزیر اسبق اسرائیل اظهار می‌دارد: «تاریخ هیچ مثال دیگری ندارد که مثل یهودیان برای دو هزار سال در تبعید، هویت خودش را حفظ کرده باشد تا این‌که در ۱۹۴۸ به‌صورت ملتی مستقل بر روی ارض سابق خود [دوباره] ظهور کرده باشد... اینجا سرزمین انجیل است و در اینجا زمانی پیامبری عبری ندای خویش را در داده است» (افتخاری، ۱۳۸۰: ۱۲۱).

نظر به اهمیت فراوان نقش تاریخ در هویت‌بخشی به جامعه، تاریخ‌نگاری رسمی در سیاست‌های «دولت-ملت‌سازی»^۲ و ایجاد «هویت جمعی مشترک»^۳، به‌عنوان یکی از عناصر مهم دولت-ملت به شمار می‌آید. در این تاریخ‌نگاری رسمی، مقاطعی از تاریخ که مقوم دیدگاه یک ایدئولوژی است، بزرگ‌نمایی می‌گردد و بالعکس، سایر برهه‌ها که چندان در راستای ایدئولوژی نیستند، کم‌رنگ‌تر شده و حتی به حاشیه رانده می‌شوند (قهرمان پور، ۱۳۸۸: ۳۳).

منبع هویت‌ساز: فرهنگ یهودی

همان‌گونه که در مبانی نظری و مفهومی مطرح شد، در این پژوهش موضوع فرهنگ در جامعه صهیونیستی را از رهگذر دولایه زیرین «دین» و «نماد» واکاوی نموده و از این دیدگاه گفتگو

1. Golda Meir
2. Nation-State Building
3. Common Collective Identity

کنیم.

لایه اول فرهنگ: فرمان‌های دین یهود

صهیونیسم سیاسی از شریعت یهود در زمینه‌های گوناگون به منظور هویت‌بخشی به جامعه رژیم اشغالگر قدس بهره می‌برد:

۱. تعریف هویت واحد مبتنی بر هویت یهودی (مفهوم قومی-دینی)
۲. بهره‌گیری از زمینه عقیدتی شریعت یهود در باب «سرزمین موعود»
۳. حل و فصل شکاف‌های ناشی از تنوع قومی و فرقه‌ای^۱ (شیردل، ۱۳۸۷: ۲۶۸-۲۶۷).
۴. ایفای کارویژه «قانون اساسی»: نظر به شکاف موجود میان دین‌داران و سکولارها و شکاف‌های درون دینی، تدوین قانون اساسی ناممکن شده است. بدین دلیل اسرائیل تاکنون فاقد قانون اساسی مدون بوده است (شیردل، ۱۳۸۷: ۱۳۰) و مبتنی بر قوانین منبعث از شریعت یهود اداره می‌شود (احمدوند، ۱۳۸۹: ۴).

لایه دوم فرهنگ: نماد

نماد کلامی: زبان عبری

محققان صهیونیستی با باور به ضعف بنیان‌های تاریخی، جغرافیایی، اقتصادی و مذهبی، دست به‌سوی «زبان عبری» دراز کرده و سعی می‌کنند تا با «ملی کردن» این زبان، زمینه شکل‌گیری هویت واحدی را در پرتو «زبان مشترک» فراهم آورند. در چارچوب این سیاست، یهودیانی که به‌غیر از زبان عبری سخن می‌گویند، مورد حمله قرار می‌گیرند و از این طریق وادار به استفاده از زبان عبری می‌شوند. شعار صهیونیست‌ها در این زمینه از کلام اشیر گینزبرگ^۲ - نام اصلی احداحام^۳ - گرفته شده، آنجا که می‌گوید: «آخرین یهودی، نخستین عبری» (افتخاری، ۱۳۸۰: ۱۳۵). درواقع صهیونیسم جهانی با پدید آوردن «صهیونیسم ادبی»^۴ تمام توان خود را صرف آن

۱. آمارها حاکی از آن است که مهاجران از افزون بر ۱۰۰ کشور جهان، به رژیم اشغالگر قدس مهاجرت نمودند. (Bard, 2007: 231).

۲. Asher Ginsberg

۳. Ahad Ha'am

۴. Literary Zionism

می‌کند تا از زبان عبری که یهودیان آن را فقط به‌عنوان یک زبان مقدس مذهبی گرامی می‌داشتند، یک‌زبان ملی بسازد. در این راه، زبان عبری در مراحل مختلف سیاسی شدن، به «کلید صندوق گران‌بهارترین گنجینه» (شاویت و اران، ۲۰۰۷: ۳۰)^۱، تبدیل می‌شود.

نمادهای غیر کلامی: اسطوره

بازگشت به خطاب اسطوره‌ای جایگاه مهمی در سیاست‌های رژیم صهیونیستی دارد. این خطاب مانند شمشیر دو لبه است، زیرا اگرچه خطاب اسطوره‌ای می‌تواند مردم را برای نیل به یک هدف معین گردهم آورد، لیکن اگر دچار خدشه شود و یا ساخت معجزه‌ای آن درهم ریزد، می‌تواند بنیاد آنچه بر اساس آن شکل گرفته را نیز نابود گرداند (عبدالعال، ۱۳۸۶: ۹۱).

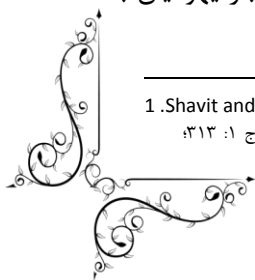
اسطوره‌های صهیونیسم موارد متعددی را شامل می‌شود که به چند نمونه از مهم‌ترین اسطوره‌هایی که رژیم صهیونیستی بر مبنای آن تشکیل شده و شکاف‌های موجود در جامعه را تا حدی ترمیم نموده است، اشاره می‌کنیم. این اسطوره‌ها (گارودی، ۱۳۷۷ و شهبازی، ۱۳۸۱) را می‌توان در عنوان‌های زیر فهرست نمود^۲:

۱. اسطوره قوم برگزیده، ۲. اسطوره نژاد ناب، ۳. اسطوره وعده، ۴. اسطوره سرزمین بدون ملت و ملت بدون سرزمین، ۵. اسطوره حقوق تاریخی، ۶. اسطوره بازگشت و تأسیس حکومت بر پایه ملتی واحد، ۷. اسطوره مرکزیت اسرائیل، ۸. اسطوره مظلومیت، ۹. اسطوره ده سبط گم‌شده بنی‌اسرائیل، ۱۰. اسطوره «تبعید به بابل»، ۱۱. اسطوره تبعید و آوارگی (دیاسپورا)، ۱۲. اسطوره «انکیزیسیون»، ۱۳. اسطوره پوگروم‌ها، ۱۴. اسطوره هولوکاست (شهبازی، ۱۳۷۷، ج ۲: ۵۰؛ آجیلی، ۱۳۹۰: ۲۴۲).

باکمی تأمل در این اسطوره‌ها، می‌توان به سهولت پی برد که اسطوره «قوم برگزیده» رکن تمامی اسطوره‌های دیگر است و اسطوره «مظلومیت» به‌عنوان حربه‌ای جهت اجبار یهودیان به

1. Shavit and Eran, 2007: 30

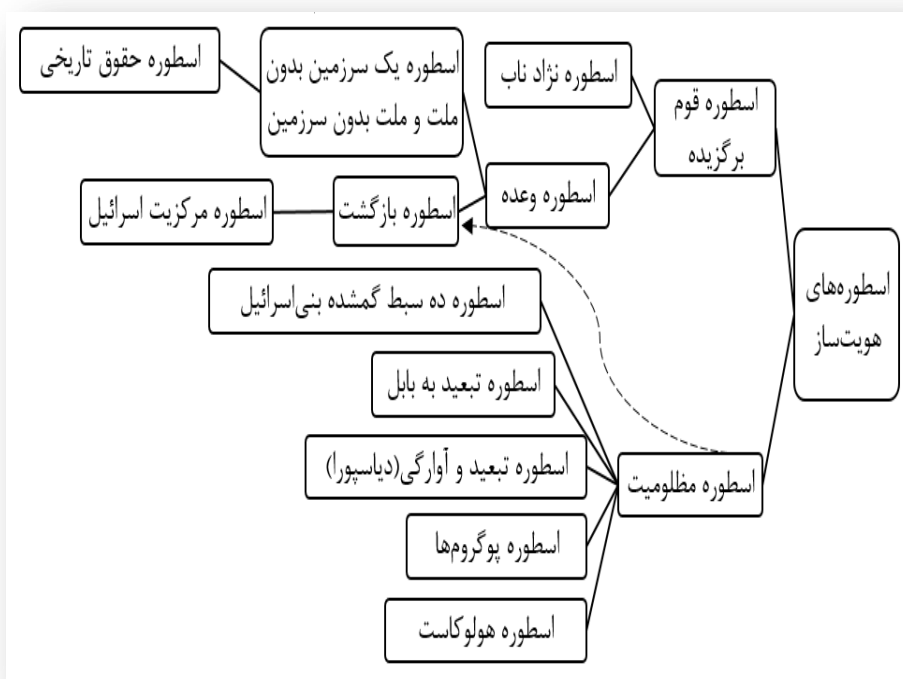
۲. اسطوره‌های صهیونیسم به موارد مذکور محدود نمی‌شود (رک. آجیلی، ۱۳۹۰: ۲۴۲؛ گارودی، ۱۳۷۷: ۵۵؛ شهبازی، ۱۳۷۷، ج ۱: ۳۱۳؛ شهبازی، ۱۳۸۱: ۴۶۵-۴۵۱).

مهاجرت به فلسطین صورت می‌پذیرد.

می‌توان اسطوره‌های فوق را در چارچوب نمودار شماره ۴ طبقه‌بندی نمود.

نمودار شماره ۴: طبقه‌بندی اسطوره‌های هویت‌ساز صهیونیسم

(کمالی، ۱۳۹۴: ۸۰)

اسطوره قوم برگزیده: مطابق سفر تثنیه، باب هفتم (آیه شش) آمده است: «یهود خدایت، تو را برگزیده است تا از جمیع قوم‌هایی که بر روی زمین‌اند، قوم مخصوص برای او باشی» (کتاب مقدس، ۱۳۶۲: ۲۸۴-۲۸۵). علماء و مفسرین یهود، مصداق این قوم برگزیده را قوم بنی‌اسرائیل می‌دانند و معتقدند که نمی‌توان پذیرفت غیر از این قوم برگزیده پیامبری آمده و ناسخ طریقت بنی‌اسرائیل باشد (آجیلی، ۱۳۹۰: ۲۵۰).

اسطوره نژاد ناب: مطابق با این اسطوره، صهیونیست‌ها بر این باورند یهودیان جهان فرزندان

هارون‌های^۱ قدیم (پورقمی، ۱۳۵۷: ۲۸۱) و از بازماندگان فقط یک نژاد-نژاد واحد سامی- هستند. این نگاه بی‌تردید از اندیشه «برگزیدگی» قوم یهود نشأت می‌گیرد و نخبگان صهیونیسم با یک سلسله نسب‌سازی جعلی می‌کوشند بباوراندند که همه یهودیان جهان امروز، بازماندگان فقط یک نژاد هستند و طی این زمان چهارهزارساله، باتدبیر و دوراندیشی کاهنان و بزرگان یهود- مثل وضع قوانین خشن منع ازدواج با غیریهودی‌ها- خلوص نژاد خود را حفظ نموده‌اند (گارودی، ۱۳۷۴: ۴۲-۴۱).

اسطوره وعده: مطابق سفر پیدایش، باب پانزدهم (آیه ۱۸) ذکر شده است که «در این روز خداوند با ابراهیم پیمان بست و گفت: این سرزمین از نهر مصر [نیل] تا شط بزرگ [فرات] را به نسل تو می‌بخشم»^۲ (کتاب مقدس، ۱۳۶۲: ۱۹). صهیونیست‌ها سرزمین فلسطین را از آن خود دانسته و آن را به‌عنوان عطیه الهی به پاس خدمات‌شان قلمداد می‌کنند.

اسطوره «یک سرزمین بدون ملت و یک ملت بدون سرزمین»^۳ بر اسطوره وعده مبتنی است و بر طبق آن، سرزمین فلسطین پیش از ورود بنی‌اسرائیل به آن، خالی از سکنه بوده و قومی در آن اسکان نداشته و خداوند آن را به پاس خدمات قوم یهود به دین الهی، به‌عنوان عطیه‌ای به این قوم بخشیده است. گلدامایر، نخست‌وزیر اسبق اسرائیل در این باب می‌گوید: «چیزی به نام ملت فلسطین وجود ندارد...چنین نیست که بیاییم و آن‌ها را از خانه‌هایشان بیرون رانیم و بر کشورشان مسلط شویم. آن‌ها اصلاً وجود ندارند» (گارودی، ۱۳۷۷: ۱۷۹). مناخیم بگین^۴ و موشه دایان^۵ از حق تاریخی خود در مورد سرزمین فلسطین سخن به میان می‌آورند (گارودی، ۱۳۷۷: ۱۸۱)؛ بنابراین اسطوره «حقوق تاریخی»، از دو اسطوره ماقبل منبعث گردیده است.

اسطوره مظلومیت: تاریخ اقوام کهن سرشار از داستان‌های جنگ، اسارت، مهاجرت و فلاکت

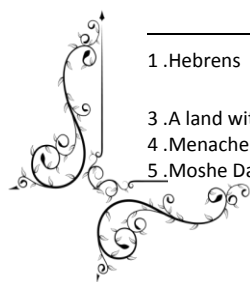
1. Hebreus

3. A land without a people for a people without a land

4. Menachem Begin

5. Moshe Dayan

۲. سفر پیدایش، ۱۵/۱۸

است؛ ولی هیچ قومی به‌سان یهودیان این حوادث را به پرچم «مظلومیت تاریخی» خود بدل نساخته‌اند. این مظلوم‌نمایی از آغاز، با تحریف‌ها و اغراق‌های بزرگ و حیرت‌انگیز آمیخته است؛ تا بدان جا که می‌توان گفت تاریخ هیچ قومی چنین با «دروغ‌های بزرگ» و «آگاهانه» رقم نخورده است (شهبازی، ۱۳۷۷، ج ۲: ۵۰).

اسطوره «گم‌شدن اسباط ده‌گانه بنی‌اسرائیل»^۱ (شهبازی، ۱۳۸۱: ۴۵۴)، اسطوره «تبعید به بابل»^۲، اسطوره «تبعید و آوارگی (دیاسپورا)»^۳ (شهبازی، ۱۳۸۱: ۴۶۱-۴۶۰)، اسطوره «انکیزیسیون»^۴ (شهبازی، ۱۳۸۱: ۴۶۵)، اسطوره «پوگروم‌ها» (شهبازی، ۱۳۸۱: ۴۷۰) و اسطوره «هولوکاست» یا «شواه»^۵ (گارودی، ۱۳۷۷: ۱۶۳-۱۶۱) معروف‌ترین اسطوره‌ها ناظر بر مظلومیت تاریخی یهودیان هستند که توسط نهضت صهیونیسم جعل و یا بزرگ‌نمایی شده‌اند.

اسطوره «بازگشت»: اسطوره‌های مذکور که به‌عنوان اسطوره‌های حکایت‌گر اسطوره «مظلومیت» یا «مظلومیت تاریخی» یهودیان به‌حساب می‌آیند، کاتالیزر و تسهیل‌کننده/اسطوره «بازگشت» است. صهیونیسم جهانی اسطوره «بازگشت» را از متون کتاب مقدس اتخاذ نموده است. در کتاب «ارمیا»^۶ چنین نگاشته شده است: «خداوند می‌گوید ایشان را به زمینی که به پدران ایشان داده‌ام بازخواهم رسانید تا آن را به تصرف آورند»^۷ (کتاب مقدس، ۱۳۶۲: ۱۱۴۲).^۸

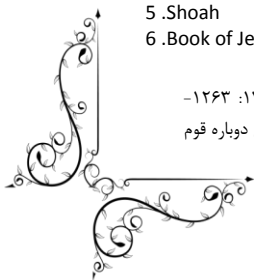
نمادهای غیر کلامی: هنر

رژیم صهیونیستی از دیرباز بدین امر اهتمام ورزیده و از ظرفیت و پتانسیل «هنر» در جهت تقویت هویت جمعی اسرائیلیان بهره گرفته است. نخستین گام صهیونیسم جهانی در این راستا،

1. Ten Lost Tribes
2. The Babylonian Captivity also known as Babylonian Exile
3. Diaspora
4. Inquisition
5. Shoah
6. Book of Jeremiah

۷. کتاب ارمیا، ۳۰/۴-۳

۸. عباراتی از این‌دست که ناظر بر وعده بازگشت بنی‌اسرائیل به اورشلیم است، در کتاب حزقیال نبی، ۸/۳۸ (کتاب مقدس، ۱۳۶۲: ۱۲۶۳-۱۲۶۲)، کتاب اشعیا نبی، ۱۲/۱۱-۱۰ مطرح‌شده است. در کتاب اشعیا باب یازدهم (آیه ۱۱ و ۱۲)، به صراحت قضیه گردم آمدن دوباره قوم یهود ذکر می‌شود (کتاب مقدس، ۱۳۶۲: ۱۰۲۱).

پدید آوردن «صهیونیسم ادبی» بود. نظر به آن که «زبان» درعین حال که خود پایه هویتی و هویت‌بخش است، به‌عنوان میدانی است برای جولان دادن «هنر»، بنابراین پیش از تولد «صهیونیسم سیاسی»، «صهیونیسم ادبی» پدید آمد.

در عرصه هنر و داستان‌نویسی، رمان و نمایش‌های بسیار پدید آمد که به ایفای نقش در تولد صهیونیسم پرداختند؛ ازجمله اشعار مذهبی یهود بن‌هاله‌وی متوفی ۱۱۴۰ میلادی و آثار زیگموند فروید^۱ یهودی، پدر علم روانکاوی، به سود مقاصد صهیونیستی به کار رفت. رمان «دانیل دروندا»^۲ اثر جورج الیوت^۳ رمان‌نویس مشهور، نیز مهم‌ترین سند ادبی صهیونیسم به شمار می‌رود و ناممکن بودن ادغام یهودیان در تمدن‌های دیگر را گوشزد می‌کند (شیرودی، ۱۳۸۳: ۱۱-۱۰). هانی راهب^۴ در کتاب خود تحت عنوان «شخصیت یهودی در رمان انگلیسی»^۵ شخصیت یک «انسان یهودی» را در رمان‌های انگلیسی بررسی می‌کند و در پی آن است که شخصیت «یهودی خوب» از چه زمانی وارد این رمان‌ها شد. راهب بدین نتیجه می‌رسد که این جریان ارتباط مستقیمی با برنامه تشکیل دولت اسرائیل و پیدایش نهضت صهیونیسم دارد (رک. راهب، ۱۹۸۵).^۶ حتی به‌زعم ساکالو^۷ فیلسوفانی چون جان لاک^۸، اسحاق نیوتن^۹، دیوید هارتلی^{۱۰} و پریستلی^{۱۱} در نوشته‌هایشان تمایلات صهیونیستی نشان داده‌اند و برخی فیلسوفان نحله «رمانتیسم»^{۱۲} نظیر ژن ژاک روسو^{۱۳} از اندیشه صهیونیسم دفاع نمودند (شیرودی، ۱۳۸۳: ۱۱).

1. Sigmund Freud

2. Daniel Deronda,

3. George Eliot

4. Hani Rahib

5. The Zionist Character in the English Novel

6. Refer. Rahib, 1985

7. Sakalo

8. John Locke

9. Isaac Newton

10. David Hartly

11. Prisetly

12. Romantism

13. Jean Jacques Rousseau

لباس و نحوه پوشش

درواقع تنها مؤلفه هویتی در این عرصه که تا حدودی در میان یهودیان مشترک است، پوشش مذهبی آنان است. نخستین پوشش مذهبی یهودیان، کپا^۱ یا یاماکا^۲ است. کپا کلاه‌ای است که مردان یهودی به‌طور سنتی بر سر می‌گذارند تا نشان دهند که خداوند در بالای سر آنها حضور دارد و بر آنها ناظر است. پیش‌ازین، کپا فقط در نماز و مناسک مذهبی مورد استفاده قرار می‌گرفت، اما امروزه برخی یهودیان متعصب در طول روز نیز آن را بر سر می‌گذارند تا هم نشانه تقوا باشد و هم آنان را از غیرشهودی‌ها متمایز نماید (judaism.about.com). دومین پوشش مذهبی یهودیان، تالیت^۳ است. تالیت شالی است که یهودیان در هنگام «نماز صبح»^۴ روی سر و سایر لباس‌های خود می‌اندازند.

مراسم جمعی

سردمداران نهضت صهیونیسم از آنجاکه هویت اسرائیلیان را بر مبنای دین یهود تعریف نموده‌اند^۵، با برجسته‌سازی آیین‌های یهودی در تلاش برای بهره‌گیری از این مهم هستند. مراسم ملی اسرائیل مشتمل بر «یوم کیپور»^۶ یا «روز آمرزش»، عید «سوکوت»^۷ یا جشن سایه‌بان‌ها، عید «فصح»^۸، «سال‌روز استقلال اسرائیل»^۹، جشن «پوریم»^{۱۰}، روز «یادبود هولوکاست» و روز «پاسداشت سربازان و قربانیان تروریسم»^{۱۱} است که دولت اسرائیل برای هرچه باشکوه برگزار شدن آنها تلاش می‌کند (کمالی، ۱۳۹۴: ۹۱-۸۹). بنابراین صورت‌بندی منابع هویت‌ساز جامعه صهیونیستی مطابق با نمودار شماره ۵ خواهد بود.

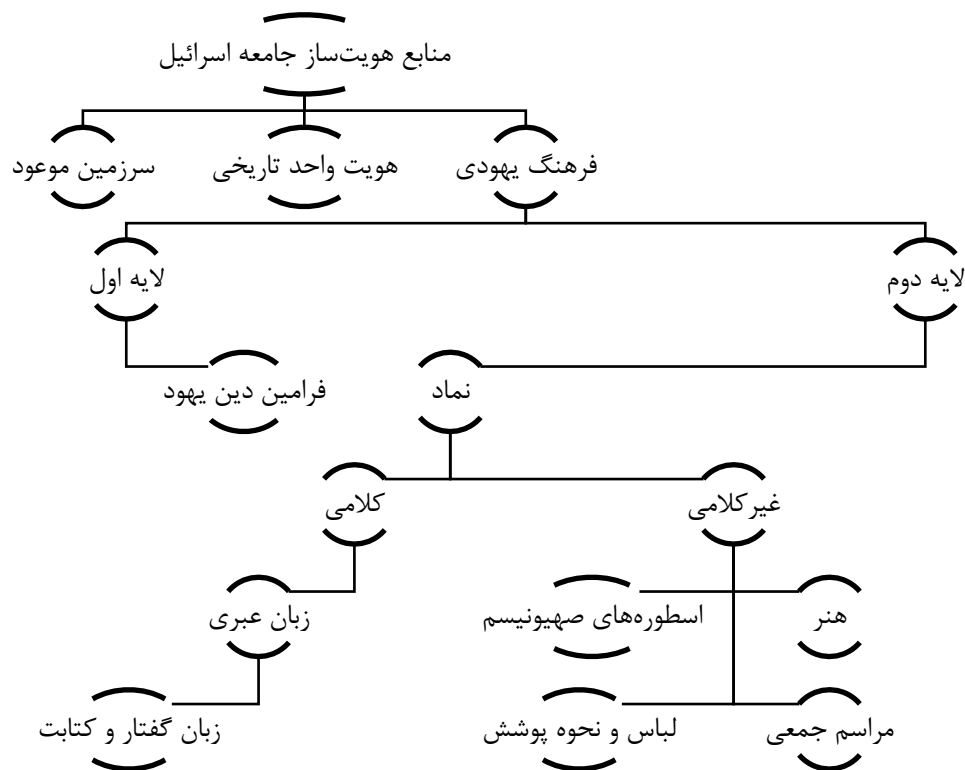
1. Kippah
2. Yarmulke
3. Tallit
4. Shacharit

۵. البته در این خصوص در میان نخبگان صهیونیسم اختلاف نظر وجود دارد که در بیان چالش‌ها بدان خواهیم پرداخت.

6. Yom Kippur
7. Sukkot, Succot or Sukkos
8. Passover or Pesach
9. Yom Ha'atzmaut
10. Purim
11. Yom Hazikaron

نمودار شماره ۵: طبقه‌بندی منابع هویت‌ساز جامعه اسرائیل

(کمالی، ۱۳۹۴: ۹۲)

چالش‌های فراوری منابع هویت‌ساز رژیم صهیونیستی

تحریفی بودن تورات: همان‌طور که دیده شد، نخستین منبع هویتی رژیم صهیونیستی یعنی «سرزمین»، مبتنی بر متون عهد عتیق، به‌عنوان «حق تاریخی» یهودیان تلقی می‌گردد. ویل دورانت^۱ مورخ آمریکایی در «تاریخ تمدن»^۲ خود، می‌گوید که کتاب مقدس سوزانده شده و

1. Will Durant

2. The Story of Civilization

اسفار پنج‌گانه در هفت روز به دست کاهنان نگاشته شده است (دورانت، ۱۳۷۸: ۲۷۲-۲۷۱). محققان یهودی خود نیز بر موضوع باور دارند که نسخه اصلی تورات در اثر فتنه‌ها و جنگ‌های خانمان‌سوز که یهود در دوران مختلف با آن دست به‌گریبان بوده است، از بین رفته و نگارش هر یک از اسفار باقیمانده تورات که هم‌اینک در اختیار است پس از موسی (ع) انجام پذیرفته است، علاوه بر آن که میان نگارش هر یک از اسفار با دیگری نیز سال‌ها فاصله افتاده است. برخی بر این باورند که نگارش اسفار تورات چیزی حدود هفت قرن پس از رحلت موسی (ع) انجام پذیرفته است. لورس^۱ از پژوهشگران و محققان یهودی چنین اظهار می‌دارد: «ما نمی‌توانیم بازگشت هیچ‌یک از اسفار پنج‌گانه و حتی وصایای ده‌گانه را به دوران موسی تأیید کنیم؛ زیرا روایاتی که در این اسفار نقل شده، در طول قرون مختلف در معرض تغییر و اضافات و تکرارهای گوناگون قرار گرفته است» (رضوی، ۱۳۸۷: ۱۹۱-۱۹۰). مبحث تحریف تورات به همین جا ختم نمی‌شود، روایات و آیات ناسازگار فراوانی در تورات وجود دارد که مجال گفتن تمامی آن‌ها نیست و تنها به یک مورد اشاره می‌کنیم. در سفر تثنیه، در ارتباط با تورات و چگونگی نگارش آن چنین آمده است که تورات در زمان موسی (ع) و به دست خود وی نگاشته شده است و در سفر خروج آمده است که تورات در طور سینا^۲ بر موسی نازل شده و وحی الهی است (سفر خروج، ۲۰/۱۵-۱۳۶۲: ۱۳۶-۱۳۵). علاوه بر این‌ها، کتاب مقدس نسخه‌های متفاوتی چون سامری، یونانی و عبری دارد که مفاد آن‌ها در برخی موارد باهم تفاوت دارد^۳. بنابراین وقتی مفهوم «وعده» سرزمین فلسطین ظاهر نمی‌شود مگر در متون تاریخی متعلق به آن‌هایی که از تصرف آن سرزمین سود می‌برند، نمی‌توان به این «حق تاریخی» استناد نمود. بحران «یهودی کیست؟»: با توجه به وجود شکاف دین‌دار و سکولار در اسرائیل (ابوحسنه، ۱۳۸۱: ۵۶)، شکاف درون دینی میان صهیونیست‌های مذهبی و ارتدوکس‌ها، میان آنان و «ارتدوکس‌های متعصب»^۴ (غانم، ۲۰۱۰: ۸۱)^۵ و میان صهیونیسم و پست‌صهیونیسم^۶، شاهد

1. Loures
2. Mount Sina

۳. به‌عنوان نمونه، ده فرمان در نسخه عبری و یونانی ده تا و در نسخه سامری یازده تاست.

4. Ultra-Orthodox Jews
5. Ganim, 2010: 81
6. Post-Zionism

اختلاف نظر جدی میان یهودیان در «تعریف یهودی» هستیم. صهیونیست‌های مذهبی و پیرو آن‌ها سکولارها، در ابتدا با طرح «نژاد ناب یهودی»^۱ صرفاً فردی را یهودی می‌دانستند که از مادر یهودی متولد شده باشد و بنابراین ملت را متناسب با یهودی بودن تعریف نمودند. بعدها هررتزل^۲ با توجه به تفاوت نژادی، قومی، زبانی، فرهنگی و مواردی از این دست، تعریف ملت را تغییر داده و بیان می‌کند: «به نظر من ملت عبارت است از گروهی از افراد با پیشینه تاریخی و پیوستگی قابل شناخت و ناشی از وجود یک دشمن مشترک» (پورقمی، ۱۳۵۷: ۱۲۷). اگرچه این تعریف رضایت سکولارها را به همراه داشت، لیکن موجب مخالفت برخی صهیونیست‌های مذهبی و فرقه حریدیم شد و اختلاف نظرها در میان نخبگان اسرائیل را قوت بخشید. این موضوع آن قدر جدی است که گاهی میان ارکان سیاسی رژیم صهیونیستی در این باب چنددستگی پدید می‌آید (شیندلر، ۲۰۱۳: ۸۵-۱۰۰).^۳

چالش «سکولاریسم» و «الحاد» فراروی منبع دین یهود: علاوه بر تحریف تورات که سخنی در باره آن بیان شد، فرمان‌های دین یهود با چالش‌های گسترده‌ای به‌ویژه در سرزمین اسرائیل مواجه شده است. شکاف «دین‌دار و سکولار» شکافی جدی در جامعه اسرائیل است که ضربات سنگینی بر منبع هویت‌ساز «فرمان‌های دین یهود» در این جامعه وارد نموده است.

نظر به آن که «سکولاریسم»^۴ نافی دین در حوزه فردی نیست، برخی طرح شکاف «دین‌دار و سکولار» را در جامعه اسرائیل صحیح ندانسته و به‌جای آن از شکاف «دین‌دار و الحاد» سخن می‌گویند. مطابق آمارها بیش از ۸۰ درصد شهروندان جامعه اسرائیل سکولار و حتی «ملحد»^۵ هستند (گارودی، ۱۳۷۷: ۱۸۰؛ افتخاری، ۱۳۸۰: ۱۱۸). رزنتال^۶ «انقلاب در ازدواج»^۷ (رزنتال، ۲۰۰۳: ۹)، «هم‌جنس‌بازی» (رزنتال، ۲۰۰۳: ۳۶۹) و «عدم تقید به فرمان‌های شریعت یهود» (رزنتال، ۲۰۰۳: ۱) را مهم‌ترین چالش‌های دین یهود در اسرائیل می‌خواند.

1. Jewish Pure Race

2. Herzl

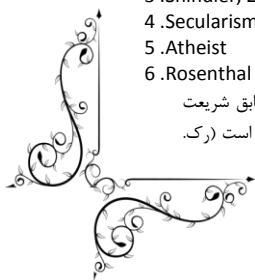
3. Shindler, 2013: 85-100

4. Secularism

5. Atheist

6. Rosenthal

۷. ازدواج‌ها در سرزمین‌های اشغالی مطابق فرهنگ و آداب و رسوم سرزمین‌های نخستین مهاجران صورت می‌پذیرد و حتی مطابق شریعت یهود صورت نمی‌پذیرد. رزنتال در این باره می‌گوید، این ازدواج‌ها به لحاظ قانونی نیز صحیح نیست و درواقع ازدواج منعقد نشده است (رک. رزنتال، ۲۰۰۳).

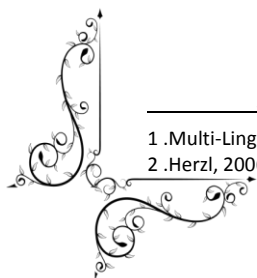
چالش «چند زبانی»^۱ فراروی زبان ملی «عبری»: گروه کثیری از جمعیت اسرائیل، باوجود فشار شدید حکومت و محدودیت‌های سنگین، در مکالمات روزمره خود به زبان «ادیش»-زبان اسلاوها- سخن می‌گویند. اعراب مهاجر به زبان عربی و دیگران به زبان کشوری که از آنجا مهاجرت کرده‌اند، تکلم می‌کنند (پوررقمی، ۱۳۵۷: ۲۸۴). مطابق با برآورد مرکز آمار اسرائیل، ۴۹٪ از افراد بالای ۲۰ سال در اسرائیل به زبان عبری، ۱۸٪ به زبان عربی، ۱۵٪ روسی، ۲٪ ادیش، ۲٪ انگلیسی، ۲٪ فرانسوی، ۱۶٪ اسپانیایی و ۱۰٪ مابقی به زبان‌های دیگر تکلم می‌نمایند (topix.com). این موضوع به‌طور فزاینده زبان عبری و جایگاه ملی آن را خدشه‌دار کرده است.

چالش‌های فراروی اسطوره‌های هویت‌ساز

همان‌طور که ملاحظه شد، بیشتر اسطوره‌های هویت‌ساز رژیم صهیونیستی از متون «کتاب مقدس» نشأت گرفته است و بنابراین با ایراد سندیت در سندیت این کتاب، خودبه‌خود بنیان بسیاری از این اسطوره‌های سست می‌گردد؛ اما این مورد تنها چالش این اسطوره‌ها به حساب نمی‌آید و در مقالات و کتب مختلف به رد اسطوره‌های هویت‌ساز رژیم صهیونیستی اشاره شده است (گارودی، ۱۳۷۷؛ آجیلی، ۱۳۹۰: ۲۵۴-۲۴۶). در این بخش تنها به دلایل رد دو اسطوره «نژاد ناب» و «حقوق تاریخی» می‌پردازیم.

اسطوره «حقوق تاریخی»: بر اساس شواهد تاریخی، یهودیان نه تنها ساکنین اولیه سرزمین فلسطین نبودند بلکه حتی بیش‌تر از سایر قوم‌ها نیز بر آن سرزمین حکومت نداشتند. عموم باستان‌شناسان جدید بر این باورند که مصریان و کنعانیان از حدود ۳۰۰۰ سال قبل از میلاد تا ۱۷۰۰ (ق.م) در آن سرزمین ساکن بودند. آنگاه قوم‌های دیگری نظیر هیکسوها، هیتی‌ها و فلسطینی‌ها آن سرزمین را تصرف کردند. حکمروایی عبرانیان بر این سرزمین تنها مابین ۵۸۷-۱۰۲۰ (ق.م) به طول انجامید (فیندلی، ۱۳۷۸: ۲). هرتزل نیز در کتاب «دولت یهود» خطاب به یهودیان جهان اعلام می‌کند: «مدت مدیدی است که بی‌خانمان هستیم» (هرتزل، ۲۰۰۶: ۵۷)^۲. مقاومت تحسین‌برانگیز فلسطینی‌ها در برابر صهیونیست‌ها نیز مقدمه بطلان مفهوم «سرزمین بدون ملت» را نیز فراهم آورده است.

1. Multi-Linguistic
2. Herzl, 2006: 57

اسطوره نژاد ناب: یهودیانی که از نقاط مختلف جهان به اسرائیل مهاجرت نموده‌اند، مطابق تحقیقات ژنتیکی، به لحاظ جسمی و فیزیک بدن، شباهت زیادی به مردمان و نژادهای سرزمین مبدأ خود دارند. از نظر محققان ارتباط میان یهودی امروزی با قوم بنی اسرائیل تاریخی منتفی است (افتخاری، ۱۳۸۰: ۱۳۱). پارفیت^۱ و اگوروا^۲ در کتاب «رسانه جمعی ژنتیک و هویت»^۳ به تحقیق‌های صهیونیست‌ها پیرامون ژنتیک یهودیان اسرائیل می‌پردازند و بیان می‌کنند که مطالعات ژنتیک بر روی دو گروه یهودیان با نام لمبا^۴ و بین^۵ نشان داد که ژنتیک آن‌ها هیچ مشابهتی با یکدیگر ندارد. نکته قابل تأمل آن جاست که بلافاصله پس از اعلام نتایج، دستور لغو بررسی‌ها و مسکوت ماندن ماجرا از سوی سیاستمداران اسرائیل داده شد (پارفیت و اگوروا، ۲۰۰۶: ۹۰).

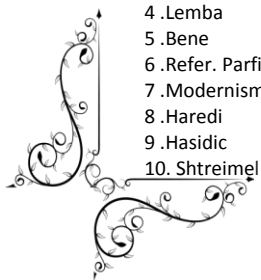
چالش‌های فراروی «مراسم جمعی»

بعضی اختلافات میان یهودیان در مراسم و اعیاد و انجام مناسک عبادی به چشم می‌خورد، اگرچه در برخی اعیاد که گفته شد باهم متحدند، ولی یهودیان شرقی جشن‌ها و مراسمی مخصوص به خود نیز دارند و یهودیان مغربی نیز جشن مخصوص به خود دارند (عبدالعال، ۱۳۸۶: ۹۰). لازم به یادآوری است نظر به سکولار بودن بیشتر اسرائیلیان، مناسک دینی بیشتر توسط ارتدوکس‌ها صورت می‌پذیرد و بنابراین نقش هویت‌سازی خود را از دست می‌دهد.

چالش‌های فراروی «لباس و نحوه پوشش»

سیاست‌های صهیونیسم به دلایل مختلف نظیر «مدرنیسم»^۷ و سنت‌های گوناگون در جامعه، در این زمینه کامیاب نبوده است. در مورد پوشش مذهبی نیز فرقه‌های مختلف یهودیان نظیر یهودیان حریدی^۸ به‌ویژه گروه‌های حسیدی^۹، نوعی کلاه خزی با نام اشترایمیل^{۱۰} بر سر می‌گذارند. فرقه‌های دیگر نیز کلاه مخصوص به خود را دارند (judaism.about.com). این تنوع

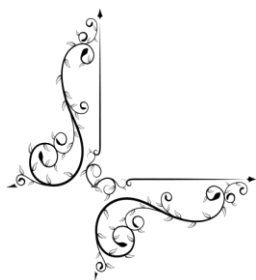
1. Parfitt
2. Egorova
3. Genetics, mass media and identity
4. Lemba
5. Bene
6. Refer. Parfitt and Egorova, 2006
7. Modernism
8. Haredi
9. Hasidic
10. Shtreimel

پوشش مذهبی نقش هویت‌بخشی این نوع پوشش را از بین می‌برد.

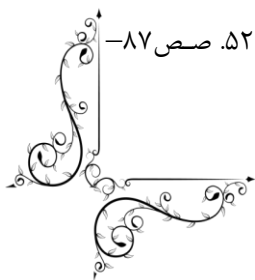
نتیجه‌گیری

تشکیل جامعه‌ای نامتجانس، متشکل از قشرها و طبقات گوناگون اجتماعی که احساس هویت واحدی ندارند، بیش از هر عامل دیگری بر مصنوعی بودن ساختار اسرائیل دامن زده است. رژیم با تعریف منابع هویت‌ساز نظیر «سرزمین موعود»، «هویت واحد تاریخی» و «فرهنگ یهودی» در تلاش برای پر کردن خلأ هویتی سه‌گانه «مکان»، «زمان» و «فرهنگ» مشترک برمی‌آید. همان‌طور که در طول پژوهش ملاحظه شد، رژیم باوجود دولتی سکولار بنیان‌های وجودی خود را بر این سه‌پایه قرار داده که در بیشتر موارد نشأت گرفته از کتاب مقدس یهود است. اگرچه رژیم کوشش بسیاری به عمل آورده است، لیکن در فرایند هویت‌بخشی به جامعه چندپاره خود که متشکل از اقوام افزون بر صد کشور است، دچار معضلات و چالش‌هایی هویتی شده که فراروی این منابع هویت‌ساز قرار دارد. به‌عنوان نمونه می‌توان به «تحریفی بودن تورات»، «سکولاریسم و الحاد» و «چند زبانی» اشاره داشت. به دیگر سخن، دلایلی بر رد تورات، سکولار بودن بیش از ۸۰ درصد یهودیان و چند زبانی در اسرائیل موجب تضعیف منابع هویت‌ساز مذکور شده است. لازم به ذکر است که رژیم صهیونیستی در فرایند بهره‌گیری از منابع هویت‌ساز خود دست به دامان راهبردهایی همچون «دشمن مشترک» مبتنی بر نظریه «امنیت هستی‌شناختی» و راهبردهای دیگر شده است. بنابراین انجام پژوهش‌هایی در این باره در آینده مورد انتظار است.

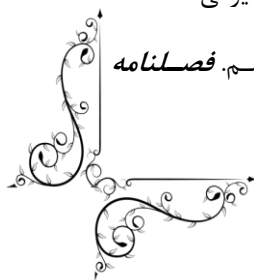

منابع

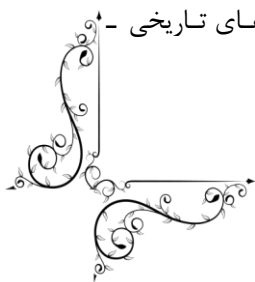
۱. آجیلی، ه. (۱۳۹۰). *یهود و صهیونیسم از منظر قرآن کریم*. تهران: دانشگاه امام صادق (ع).
۲. ابوحسنه، ن. (۱۳۸۱). *کالبدشکافی جامعه صهیونیستی در فلسطین اشغالی*. (م. حاجیان، مترجم). تهران: اندیشه‌سازان نور.
۳. وجدانی، ب. (۱۳۸۷). *عناصر مشترک هویت ملی ایرانیان*. تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات.
۴. احمدوند، ش. (۱۳۸۹). *شکاف‌های اجتماعی و بحران هویت در اسرائیل. پژوهش حقوق عمومی*. صص ۱۶-۱.
۵. افتخاری، ا. (۱۳۸۰). *جامعه‌شناسی سیاسی اسرائیل*. تهران: مرکز پژوهش‌های علمی و مطالعات استراتژیک خاورمیانه.
۶. افروغ، ع. (۱۳۸۰). *هویت ایرانی*. تهران: بقیه.
۷. پورقمی، ن. (۱۳۵۷). *اعراب و اسرائیل و آینده*. تهران: جاویدان.
۸. پای، ل. (۱۳۸۰). *بحران‌ها و توالی‌ها در توسعه سیاسی*. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
۹. جنکینز، ر. (۱۳۸۱). *هویت اجتماعی*. (ت. یاراحمدی، مترجم). تهران: نشر و پژوهش شیرازه.
۱۰. دورانت و. ج. (۱۳۷۸). *مشرق زمین گاهواره تمدن*. (ا. آرام، ع. پاشائی و ا. آریانپور، مترجمین). تهران: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی.
۱۱. درخشه، ج؛ و کسری ص. (۱۳۹۱). «آسیب شناسی ساختاری رژیم صهیونیستی با تأکید بر آسیب‌های فرهنگی و اجتماعی»، *مطالعات فرهنگ ارتباطات*، سال سیزدهم، شماره ۵۲. صص ۸۷-۱۱۶.

۱۲. درخشه، ج؛ و کسری ص. (۱۳۹۳). *چالش‌های ساختاری رژیم صهیونیستی (با تاکید بر آسیب‌های فرهنگی اجتماعی)*، تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات.
۱۳. رضوی، س. (۱۳۸۷). تورات در گذر زمان. *پژوهشنامه علوم و معارف قرآن کریم*. ۱۸۷-۲۰۶.
۱۴. شهبازی، ع. (۱۳۷۷). *زرسالاران یهودی و پارسی استعمار بریتانیا و ایران*، ج ۱ و ۲، تهران: موسسه مطالعات و پژوهشهای سیاسی.
۱۵. شیخاوندی، د. (۱۳۸۰). *ناسیونالیسم و هویت ایرانی*. تهران: مرکز بازشناسی اسلام و ایران.
۱۶. شیرودی، م. (۱۳۸۳). *پروژه صهیونیسم* (تحلیلی از مؤلفه‌های باز تولید صهیونیسم سیاسی). تهران: نشر رواق اندیشه.
۱۷. شیردل، پ. (۱۳۸۴). کارویژه‌های دین یهود در هویت‌بخشی به جامعه اسرائیل. *فصلنامه مطالعات منطقه‌ای*.
۱۸. شیردل، پ. (۱۳۸۷). *جایگاه دین یهود در نظام سیاسی اسرائیل*. تهران: اندیشه‌سازان نور.
۱۹. طباطبایی، س. م؛ و رحمتی پور، ل. (۱۳۹۳). نقش هویت و فرهنگ در شکل‌گیری اتحاد امریکا و اسرائیل و تأثیر آن بر جهان اسلام. *مطالعات سیاسی جهان اسلام*. صص ۱۲۸-۱۰۳.
۲۰. عبدالعال، ص. (۱۳۸۶). *آموزش نژادپرستی در برنامه‌های درسی اسرائیل*. (ترجمه. حکیم‌زاده و م. علیزاده طباطبایی). تهران: وزارت امور خارجه، مرکز چاپ و انتشارات.
۲۱. فیندلی، پ. (۱۳۷۸). *فریب‌های عمدی: حقایق درباره روابط آمریکا و اسرائیل*. (ترجمه م. آهویی). تهران: وزارت امور خارجه، مرکز چاپ و انتشارات.
۲۲. قمری، د. (۱۳۸۴). *همبستگی ملی در ایران*. تهران: موسسه مطالعات ملی تمدن ایرانی.
۲۳. قهرمان پور، د. (۱۳۸۸). بحران هویت صهیونیسم و گذر به هویت پسا صهیونیسم. *فصلنامه مطالعات منطقه‌ای*، شماره ۱۹، زمستان ۱۳۸۸.

۲۴. کتاب مقدس، ف. (۱۳۶۲). *کتاب مقدس*. تهران: انجمن کتاب مقدس ایران.
۲۵. کمالی، ع. (۱۳۹۴). *چالش‌های هویتی رژیم صهیونیستی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد تحت راهنمایی دکتر جلال درخشه، تهران: دانشگاه امام صادق (ع).
۲۶. گودرزی، ح. (۱۳۸۶). *به وجود آمدن جامعه‌شناختی هویت ملی در ایران با تاکید بر دوره صفویه*. تهران: تمدن ایرانی.
۲۷. گارودی، ر. (۱۳۷۴). *پرونده اسرائیل و صهیونیسم سیاسی*. ترجمه ن. حکمی، مترجم. تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
۲۸. گارودی، ر. (۱۳۷۷). *اسطوره‌های بنیانگذار سیاست اسرائیل: تحلیلی بر هولوکاست*. ترجمه ح. ر. آذیر و ح. شیخی. مشهد: گوهرشاد.
۲۹. گل‌محمدی، ا. (۱۳۸۱). *جهانی‌شدن و فرهنگ هویت*. تهران: نشر نی.
۳۰. لک، م. (۱۳۸۴). «بازتاب کارکرد هویت‌بخش زبان فارسی در شعر؛ مطالعه موردی سبک خراسانی و عراقی»، در حسین گودرزی، *گفتارهایی درباره زبان و هویت*، تهران: مؤسسه مطالعات ملی، ۱۴۶-۱۱۷
۳۱. متین، پیمان. (۱۳۸۳). «پوشاک و هویت قومی و ملی»، *فصلنامه مطالعات ملی*، سال پنجم، شماره ۳: ۳۷-۴۸.
۳۲. متهدعسکری، ا. (۱۳۸۱). *یهودی سازی سرزمین و نام و نشانه‌های فلسطینی (ابراهیم عبدالکریم تهوید الارض و اسماء المعالم الفلسطینیة)*. *فصلنامه مطالعات منطقه‌ای*. ۲۴۷-۲۵۲.
۳۳. معینی علمداری، ج. (۱۳۸۱). *تجلی وجدان تاریخی در بوم: هایدگر و سرچشمه‌های تاریخی - مکانی هویت*، *فصلنامه مطالعات ملی*. ۲۸-۹

۳۴. منصور نژاد، م. (۱۳۸۵). *دین و هویت*. تهران: موسسه مطالعات ملی، تمدن ایرانی.

۳۵. نصری، قدیر. (۱۳۸۷). *مبانی هویت ایرانی*. تهران: تمدن ایرانی.

۳۶. واحد دوست، م. (۱۳۸۹). *رویکردهای علمی به اسطوره‌شناسی*. تهران: صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران، انتشارات سروش.

۳۷. هانتینگتون، س. (۱۳۸۴). *چالش‌های هویت در آمریکا*. ترجمه م. گلشن‌پژوه، ح. س. کلاهی خیابانی و ع. کاردان. تهران: ابرار معاصر تهران.

۳۸. هرمیداس باوند، د. (۱۳۸۴). «*زبان و هویت ملی*»، حسین گودرزی، گفتارهایی درباره زبان و هویت، تهران: مؤسسه مطالعات ملی، ۱۳۸۴، ۴۶-۲۷.

39. Bard, Mitchell Geoffrey. (2007). **Will Israel survive?** Basingstoke: Palgrave Macmillan.

40. Bar-Joseph, Uri. (2001). **Israel's national security towards the 21st century**. London: Frank Cass.

41. Cross, Charles T. (1983). Taipei's Identity Crisis. **In Foreign Policy**.

42. Ganim, As'ad. (2010). **Ethnic politics in Israel. The margins and the Ashkenazi center**. London, New York: Routledge.

43. Herzl, Theodor. (2006). **The Jewish state**. Filiquarian.

44. Jones, Clive. (2002). **Israel: challenges to identity, democracy, and the state**. London: New York: Routledge (The contemporary Middle East).

45. Katz, Alfred; Segre, Dav V. (1981). **A Crisis of Identity. Israel and Zionism**. In The American Historical Review.

46. Parfitt, Tudor; Egorova, Yulia. (2006). Genetics, mass media, and identity. **A case study of the genetic research on the Lemba and Bene Israel**. Abingdon: Routledge.

47. Rāhib, Hānī. (1985). **The Zionist character in the English novel**. London, Totowa, N.J.: Zed Books; Third World Centre for Research and

Pub. US distributor, Biblio Distribution Center (Third World books).

48. Rosenthal, Donna .(2003). **The Israelis. Ordinary people in an extraordinary land.** New York, London: Free Press.

49. Shavit, Jacob; Eran, Mordechai; Shavit, Jacob. Milhemet ha-luhot .(2007). **The Hebrew Bible reborn. From Holy Scripture to the Book of Books: a history of biblical culture and the battles over the Bible in modern Judaism;** translated by Chaya Naor. Berlin, New York: Walter de Gruyter

50. Shindler, Colin .(2013). **A history of modern Israel.** Cambridge, New York: Cambridge University Press.

51. Waxman, Dov .(2006). **The pursuit of peace and the crisis of Israeli identity. Defending/defining the nation.** Basingstoke: Palgrave Macmillan.

52. <http://danielpipes.org/blog/2008/03/hijabs-on-western-political-women>(تاریخ آخرین مشاهده: 94/6/4)

53. <http://judaism.about.com/od/judaismbasics/a/What-Is-A-Kippah-Yarmulke.htm>(تاریخ آخرین مشاهده: 94/6/4)

54. <http://jpost.com/Israel-News/Police-Man-stabs-four-people-at-Jerusalem-gay-pride-parade-410687>(تاریخ آخرین مشاهده: 94/6/4)

55. <http://stateofisrael.com/anthem/>(تاریخ آخرین مشاهده: 94/6/4)

56. <http://topix.com/forum/afam/T3QJ8ET4GLLJJOCFE/p2470>(تاریخ آخرین مشاهده: 94/6/4)

